

VERTREK VAN EEN VICE-VOORZITTER

'DUS WE HEFFEN DE PPR GEWOON OP'

Op het kongres van 17 november vertrok Jaap de Jong voor de tweede keer als vice-voorzitter van het partijbestuur. In 1977 de eerste keer in een krisissituatie, nu in kalmer tijden. Jaap kijkt terug op 1977, op het oude en het nieuwe partijbestuur, op andere vormen van politiek bedrijven, op Bas de Gaay Fortman en kijkt vooruit naar de partij aan de basis en de samenwerking.

„De mensen die belangrijk voor me zijn geweest, zijn de mensen die me in de partij hebben gehouden. Dat zijn dan mensen uit het middenkader, die vaak zelf niet weten dat ze die rol hebben gespeeld. Ze hebben mij direkt of indirekt duidelijk gemaakt dat ik er bij hoorde – vooral na de bestuurskrisis in 1977. Een paar namen: Willy van der Vlist, Willemien Nieuwenhuizen, Wim de Boer, Rouke Broersma en Emmy van Noord.” Aan het woord is Jaap de Jong, op het kongres van 17 november jl. afgetreden als vice-voorzitter van het partijbestuur van de PPR. Hij trad af omdat hij een nieuwe werkring had gevonden en daardoor te weinig tijd kon overhouden voor een funktie in het partijbestuur. Maar ook als hij geen nieuwe baan zou hebben gekregen was hij weggegaan, want: „Ik kon het niet meer betalen. Mijn eigen inkomen was niet hoog genoeg om de kosten van een lidmaatschap van het partijbestuur te kunnen dragen. Dan gaat het niet om de direkte kosten die je vergoed krijgt, zoals telefoon en postzegels en reizen. Nee, het gaat om de indirekte kosten: koffie in de trein, vaker buitenshuis eten, weekbladen met voor de PPR interessante bijdragen kopen en meer van dat soort zaken.”

Het is de tweede keer dat Jaap aftreedt als vice-voorzitter, maar nu wel op een heel andere wijze dan de eerste keer in 1977. Na de dramatische verkiezingen in dat jaar – van zeven naar drie zetels in de Tweede Kamer – ontstond er in het partijbestuur een konflikt. Een minderheid van het bestuur met voorzitter Wijnand van Hoogevest legde zijn funkties neer, waarna een dag en vele gesprekken later de meerderheid met vice-voorzitter Jaap de Jong ook de portefeuilles ter beschikking stelde. Het is nog steeds zowel voor de buitenwacht als voor vrijwel alle PPR-leden een volledig duistere zaak waarom het partijbestuur toen klapte. Dus nu de vraag aan Jaap, wat

„Bas is een ramp voor de partij”

was er werkelijk aan de hand na de verkiezingen in 1977?

„Het ging om de positie van Ria Beckers! Onmiddellijk na de verkiezingsuitslag werd er een offensief ingezet door Michel van Hulsten en Frans Schulte tegen Ria. Zij vonden dat Ria geen fraktievoorzitster kon worden, omdat de lijsttrekker de gevolgen moest dragen van de verkiezingsnederlaag. En dat was geen zuiver spel van die twee, want Van Hulsten was kampanjeleider geweest en Schulte was het genie van de kampanjekommissie. Ze waren zelf dus behoorlijk verantwoordelijk voor de slechte kampanje. Dat hebben ze echter onmiddellijk naast zich neergelegd en de schuld bij Ria gelegd. Bovendien was het zo dat Van Hulsten als nummer twee op de lijst stond en het van Ria had verloren in de strijd om het lijsttrekkerschap. En Schulte was de enige in het partijbestuur die voor Van Hulsten als lijsttrekker had gepleit. De inzet van de strijd was dus de vraag wie fraktievoorzitter moest worden, maar het strijdt-

neel was veel meer politiek-strategisch bepaald, namelijk de relatie met de PvdA. En op dat politiek-strategische terrein ontstond het definitieve konflikt in het partijbestuur. De minderheid, die eerst aftrad, koos voor een sterke binding van de PPR aan de PvdA en de meerderheid, die in tweede instantie aftrad, koos voor een ongebonden PPR.

Nadat de minderheid van het bestuur was afgetreden is er een vergadering geweest in het gebouw van de Tweede Kamer met het blijvende deel van het bestuur, de nog zittende bewindslieden en de frakties uit Eerste en Tweede Kamer. Een aantal van de daar aanwezigen verklaarde niets meer met de zittenblijvende meerderheid van het bestuur te maken willen hebben en dat het de laatste keer was dat ze met die mensen rond één tafel zouden zitten. In deze termen uitten zich met name Van Hulsten, Harry van Doorn, Henk Waltmans en Bas de Gaay Fortman. Ik heb er toen zelf op aangedrongen om ook als meerderheid van het bestuur onze zetels ter beschikking te stellen. Dat was voor mij de enige kans om de partij te behoeden voor een scheuring en gezamenlijk verder te gaan. Ik kan wel zeggen dat door ons aftreden de positie van Ria toen gered is. Het konflikt had zich namelijk van Het Binnenhof – de positie van Ria – verplaatst naar het partijgebouw in Amsterdam – de tweedeling in het bestuur. En door de krisis te laten uitbreken in het partijbestuur kon op Het Binnenhof de rust weerkeren.”

Samenwerking

Ging het in 1977 nog om de verhouding met de PvdA; in 1984 gaat de diskussie om de samenwerking met andere radikaal-linkse, radikaal-evangelische en groene partijen en platforms. Jaap staat bekend als een groot voorstander van verdergaande samenwerking tussen de radikaal-linkse partijen. Waarom wil hij samenwerken, hoe kijkt hij aan tegen de andere vleugels in de partij en wat is de

rol van radikaal-links eigenlijk in het parlementaire systeem?

„Ik denk dat een scheiding in de PPR tussen mensen die kiezen voor radikaal-links en mensen die kiezen voor EVP en Scholten/Dijkman wel waarschijnlijk, maar niet onvermijdelijk is. Wanneer er alleen maar gesproken blijft worden op strategienivo zal de scheiding zich zeker aandienen. Als de PPR bereid is zelf de discussie aan te gaan over kwaliteit en de zinvolheid van bestuur en dat soort zaken, dan acht ik het niet uitgesloten dat de diverse opvattingen elkaar vinden.

Er zit een bepaalde manier van denken onder of achter de verschillende strategische samenwerkingsopvattingen die er leven in de PPR, maar daar wordt niet over gepraat. Er staan opvattingen achter over de parlementaire democratie en hoe je macht moet vormen. Ik denk dat de vleugel die zich organiseert in de 'herkenningsgroep' te parlementaristisch is en te weinig relateert hoe belangrijk machtsvorming in het parlement is.

Als je jezelf als politieke partij plaatst op de linkervleugel, dus links van de sociaal-democratie, dan moet je er op uit zijn een zodanige machtspositie te krijgen dat je in het parlement vertegenwoordigd bent en daar behoorlijk kunt werken. Je macht bestaat er dan uit dat je kunt meebepalen waar er in de politiek over gepraat wordt en op welke manier. Daar moet het je om gaan. En als je meer pretenties hebt, dan moet je niet in die positie aan de linkerkant gaan zitten. Je kunt vanuit zo'n positie niet de pretentie hebben grote aantallen stemmen uit het midden te trekken en een machtsfaktor te worden als het gaat om het vormen van een regering. Ik vind dat je in het parlement moet zitten, je moet je werk daar goed doen, je moet meebepalen waar het over gaat en je moet je machtspositie ontleen aan je levende kontakten met bewegingen in de maatschappij zelf. Je moet datgene dat er gebeurt in de kritische vleugel van de vakbeweging, de vrouwenbeweging en al die andere bewegingen doorvertalen naar het parlement. Veranderingen gebeuren uiteindelijk in de maatschappij en niet in het parlement. En deze rol kun je beter en effectiever vervullen als je samenwerkt met die partijen die programmatisch en naar hun politieke opstelling genomen dicht bij je staan en dat zijn in de eerste plaats heel duidelijk PSP en CPN."

Bas de Gaay Fortman

Jaap constateert duidelijke verschillen tussen de wijze waarop in de jaren zeventig het partijbestuur funktioneerde en hoe dat tegenwoordig gaat. Het blijkt dat bewust of onbewust toch nieuwe vormen van politiek bedrijven ingang vinden en dat de feminisering ook door-

Marcanti, 1976

werkt. In de vorige periode ging het er allemaal veel 'politieker' aan toe. Men probeerde via manipulatie en trucs de discussie en besluitvorming te beïnvloeden. Debatten waren steekspelen, waarna je wel samen de kroeg indook voor een borrel. Tegenwoordig wordt het opener en eerlijker gespeeld, nauwelijks meer verborgen agenda's of orde-debatten, maar wel meer emotie en meer persoonlijke betrokkenheid in de vergadering. Dat maakt het wel moeilijker om na afloop zaak en persoon te scheiden en samen die borrel te nemen. Met enige weemoed verhaalt Jaap van scherpe debatten met bijvoorbeeld Harry van Doorn met zijn KVP-leerschool, maar ook met Henk Waltmans, die hij omschrijft als „een pure machtspolitikus die niemand ontziet." Waar niet mee te discussiëren was en is dat is Bas de Gaay Fortman.

„Bas betreft namelijk alles op zichzelf. Als je met Bas een politiek meningsverschil hebt dan heb je kritiek op de persoon Bas want anders kan hij het niet vertalen. Ik vind Bas overigens een ramp voor de partij en wel om twee redenen. Op de eerste plaats omdat wij toch mede dankzij De Gaay Fortman in 1972 die zeven zetels hebben gekregen en daar waren we toen nog niet aan toe. Die weelde konden we in die tijd nog niet hebben. En op de tweede plaats door de manier waarop Bas zijn leiderschap heeft ingevuld. De manier waarop wij in het kabinet gelooft zijn en de manier waarop alle discussies daarna

gevoerd zijn was bijna dodelijk voor de partij.

Bas heeft de afgelopen jaren alleen maar flauwe strategieverhaaltjes opgehangen, die iedere keer weer anders zijn terwijl ze wel een zelfde grondtoon blijven houden. De grondtoon is: de partij bestaat uit drie groepen waarvan de eerste volstrekt onredelijk is en volstrekt ongelijk heeft, de tweede redelijk is en natuurlijk gelijk heeft en de derde grote groep welwillend is maar niet altijd het goede licht voor zich ziet, en dus de leiders maar moet volgen. In die zin waren mensen als Bas uitgesproken autoritair. Zij wisten wat goed was voor de PPR, daar moest niet meer over gediscussieerd worden, dat moest een kongres gewoon overnemen. Ze gingen dan ook niet met een kongres in discussie, maar traden het met groot wantrouwen tegemoet, als een groep mensen die absoluut niet begreep waar het in de politiek werkelijk om ging.

Zo is de PPR grote schade gedaan met onbekookte uitspraken over bijvoorbeeld Angola en sociale uitkeringstrekken. In de interpretatie van mensen als Bas, Henk en Michel was het echter het kongres of de kerngroep die de partij schade berokkende door een korrigerende motie aan te nemen. Ze deden bovendien zelf nog een schepje op die beeldvorming door te beginnen met aan de media te vertellen wat voor domme uitspraken de PPR nou weer had gedaan. De bekende uitspraak van het voorjaarskongres 1977 is door Bas tot een

anti-CDA-uitspraak gemaakt, door de manier waarop hij een op zichzelf niet zo belangrijk amendement tot onaanvaardbaar maakte. Bovendien had Bas de verantwoordelijkheid voor het beleid van de PPR moeten nemen door zich opnieuw kandidaat te stellen.

We konden wederzijds niet goed met elkaar opschieten. Ik kon altijd merken hoe ik op een bepaald moment bij Bas in de markt lag in mijn eerste periode als vice-voorzitter. Vond hij me redelijk dan sprak hij me aan met Jaap; waren er kleine problemen dan had hij het over De Jong; was het wat erger dan was het onze vice-voorzitter; en had ik het echt helemaal verbruid dan was het de vice-voorzitter.

Ik realiseerde me wel steeds dat Bas in zijn leven een veel grotere stap heeft moeten maken dan ik heb moeten doen. Ik kom uit een progressief nest, maar hij moest breken met de ARP en daarmee ook expliciet met zijn vader. En ik denk dat zo'n stap een rem betekent op je verdere ontwikkeling. Je hebt één keer die stap gezet en die zul je dan ook verdedigen en nieuwe stappen zet je dan niet meer snel."

Inspiratiebronnen

Jaap betreurt het dat in de PPR nooit een discussie mogelijk is geweest over (al of niet bijbelse) inspiratiebronnen. En hij verwijt dat de 'generatie' van de *founding fathers*.

„Die generatie heeft gefaald door die

diskussie nooit te voeren. En dat komt voort uit het feit dat men van de PPR geen konfessionele partij wilde maken. Maar de konfessionele achtergrond bleef wel heel lang een duidelijke rol spelen. Men sprak bijvoorbeeld wel konfessionele politici aan op hun bijbelse inspiratie, maar in de PPR zelf bleef het onderwerp taboe. En als je zelf de 'breuk' niet had meegemaakt, dan telde je eigenlijk ook niet echt mee. Ik heb zelf meegemaakt dat dat in een kandidaatstelselingsprocedure tegen mij gebruikt werd."

Al pratende over inspiratiebronnen vertelt Jaap het een en ander over zijn eigen geschiedenis. Daaruit blijkt dat hij een echt kind van de jaren zestig is met de anti-Vietnambeweging, de *scene*, de alternatieve hulpverlening en de eerste jongerenkultuurpaleizen. Hij heeft een moeilijke en vreemde schoolcarrière gehad. In de zesde klas van de lagere school breekt hij vlak voor dat hij toelatingsexamen voor de HBS moet doen zijn been, zodat een jaar verloren gaat. Het jaar daarna overlijdt z'n vader twee weken voordat hij naar de eerste klas van de middelbare school gaat. Dat speelt hem zo'n twee jaar parten en hij blijft dan ook zitten in zowel de eerste als de tweede klas van de HBS. De derde doorloopt hij goed, maar in de vierde begint het bestaan van de buitenwereld tot hem door te dringen. Hij laat zijn haren groeien en wordt dus regelmatig

van school gestuurd met de boodschap eerst maar eens een kapper op te zoeken. Hij wordt lid van de redactie van het schoolblad en interviewt leraren met moeilijke vragen over de rol van de VS in Vietnam. Hij besteedt zijn zakgeld aan *stickies* en brengt zijn tijd meer door in het jeugdhonk dan in de schoolbank. Hij gaat dan ook van school en heeft diverse baantjes.

Hoewel Jaap probeert eerst via avondschool en later nog maar eens op een dagschool de HBS af te maken zal hij dat getuigschrift nooit krijgen. „Toen ik voor de tweede keer op een dagschool in de vierde klas HBS zat, was ik al 21 jaar. Was ik weer eens niet geweest dan schreef ik zelf een briefje in de trant van: „Hierbij verklaart Jaap de Jong dat Jaap de Jong gisteren om deze en deze redenen niet aanwezig kon zijn. Hoogachtend, Jaap de Jong."

Vanuit zijn werk in de alternatieve hulpverlening, waarin hij dan verzeild raakt, krijgt hij behoefte aan theoretische diepgang. Hij legt aan de Universiteit van Amsterdam een colloquium document af en gaat politieke wetenschappen studeren. In de tussentijd is hij getrouwd en heeft een zoon gekregen. Het huwelijk loopt echter al snel stuk, maar de formele scheiding wordt nog vijf jaar uitgesteld, omdat Jaap de zorg voor zijn zoon Daan op zich zou nemen. Bij een eerdere scheiding was het risico groot dat hij de zoon niet toegewezen zou krijgen. Als na vijf jaar de scheiding wordt

uitgesproken krijgt Jaap Daan toegewezen met als argument dat hij heeft laten zien de zorg voor de jongen te kunnen dragen.

Jaap woont al weer vele jaren samen met zijn vriendin Sophie (en Daan dus). Hij werkt sinds 1 september jl. bij een adviesburo voor ondernemingsraden en is daar speciaal belast met medezeggenschapsvraagstukken in de ambtelijke wereld. In juni 1985 hoopt hij drs voor zijn naam te mogen schrijven.

Wat gaat hij, nu hij uit het partijbestuur is, nog doen in de PPR?

„Ik ga nu vooral dingen doen die ik *echt* leuk vind. Daarbij denk ik op de eerste plaats aan het redaktielidmaatschap van Radikale Notities en op de tweede plaats aan het helpen met het opzetten van studiedagen door de SRV.”

De basis

Jaap heeft altijd sterk aangedrongen op veranderingen in de organisatie van de PPR. Daarbij legde hij de nadruk op een versterking van het lokale nivo ten koste van de landelijke top. Hoe zou de partij in de ogen van Jaap er uit moeten zien in de tweede helft van de jaren tachtig?

„Ik heb een anarchistische achtergrond, dus voor mij staat organisatie op een zo laag mogelijk nivo centraal. Je moet op dat lage, lokale nivo beginnen en niet beginnen met het neerzetten van een top in Den Haag of Amsterdam. Dus we heffen de PPR en alle andere links-radikale partijen gewoon op. Op lokaal nivo moeten zich dan partijen gaan formeren, bijvoorbeeld Links Den Haag, Progressief Akkoord Leeuwarden, Groen Links Arnhem en alle andere aan de specifieke plaatselijke omstandigheden aangepaste variëteiten. Dat zijn dan geen samenwerkingsverbanden meer van afdelingen van landelijke partijen, maar dat zijn dan zelfstandige plaatselijke partijen. Al deze partijen organiseren zich landelijk in een federatieraad – dus een samenwerkingsverband van plaatselijke partijen. Deze federatieraad organiseert landelijk een steunpunt voor de plaatselijke partijen met databank, een eigen blad en kandidaten voor de Tweede Kamer. Allerlei technische details zouden verder besproken moeten worden. Op deze wijze wordt echter wel vormgegeven aan onze eigen ideeën over decentralisatie en kleinschalige organisatievormen. En wat een niet te versmaden voordeel is, je bent dan ook van vrijwel alle gezeur over samenwerking af. Het zou een goede zaak zijn als we wat minder spraken over samenwerking en wat meer feitelijk zouden samenwerken. Het is nu tijd om te handelen en niet om te zeuren.”

JAN DIRX

ANITA KEUNING